

ին կենսական սարսափ ազդող թափառական խո-
ւերայի. քաղաքի անշարժ հողերը մեծ մասամբ
վաճառված, իսկ պարտքը 27 հազարից մինչև 60
հազարը բարձրված. երևում էր մասնաճանաչող
տասնհազար տարիների ընթացքում անշարժ մնա-
ցած և ոչ մի տարվանը չը վաճառված հաշվե-
թույններից. ամիսներով առաջ վճարված հարցը
թողած անկատար իսկ ինչու համար այդպես չը
պիտի լինի, մինչդեռ քաղաքի ներկայացուցիչը
թող չարաթմբերով բացակայ է իր պաշտօնավա-
րությունից, իր անձնական գործերի համար. թե՛
նրա հրամանակատար քաղաքի վերակացուն ա-
ռաջնորդ է իր պետին նրա ճանապարհորդության
միջոցում (խո՛մ ստանում են ուժերնեղը), հաւա-
տացե՛ք լուրս են ամենքը, որովհետև ինքնավար
կուսակցությունը զորեղ է և յայդով: Իսկ ո՞վ է
տուժողը, եթե ոչ ողորմելի հասարակությունը:

Ահա և մեր դպրոցները. քաղաքային դպրոցը
լաւ թէ վատ շարժում է իր մեքենան, նա քիչ
թէ շատ ցոյց է տալիս իր գոյութիւնը. իսկ մեր
ծխական աղաքային դպրոցները թող զոհվեն անձ-
նական կրքերին. մինչ ցարդ կազմակերպված չէ
ուսուցչական պերսոնալը (ոմանք մեղադրում են ս.
առաջնորդին, որ նա իբրև թէ չէ հաստատում հոգա-
բարձրութեան ներկայացրած ուսուցիչներին). թե՛
աշակերտներ և աշակերտուհիներ անհովիւ գաւ-
ների նման պտտեն ուսումնարանների շուրջը.
Թե՛ չարաթմբերի անիւր կատարէ իր չըմանը. ով
է վնասողը—կրկին խնդրու է հասարակությունը
և նրա մատաղ սերունդը:

Ահա և մեր եկեղեցիները, որոնք թափուր են
մնում ժամաւորներից. հողերակաշնների և հասա-
րակութեան մէջ եղած տարաձայնութիւնը թե՛
սառնեցե՛ք ժողովրդի կրօնական զգացմունքները. կայ
արդե՞ք մի միջնորդական կէտ, որ զէթ
յուսահատութեան անդունդը չը գլորէ մեզ:
Ամեն տեղ կրկն, եսականութիւն, անտար-
բերութիւն և վրէժխնդրութիւն: Աւելացրէք սը-
րանց վրա ժողովրդի աղքատութիւնը, որը հե-
տեանք է տնտեսութեան բացակայութեան, առե-
տուրի տաքնապը, սիրոյ և համերաշխութեան
կապի թուլանալը:

Ո՛ր են մեր հանրաշահ, բարեգործական հաս-
տատութիւնները—հիւանդանոց, աղքատանոց, հա-
սարակական գրադարան—ընթերցարան, կիրակ-
նօրեայ դպրոց, թատրոն, որոնք են մեր ժողովր-
դական դաստիարակները, եկեղեցական քարոզիչները,
եղբայրութեան և սիրոյ միջնորդները, աղքատների
խնամողները և վշտացեալների կարկից և պաշտ-
պանները: Այս բոլորից կարելի է եղբայրացնել,
որ մենք չունենք ընդունակ մարդիկ ղեկավա-
րելու մեր հասարակական և ազգային գործերը,
որ մենք պէտք է տառապենք գործիչ և գործող
անուամբ խմբակի եսական կամքերից: Մինչև
երբ պահելու ենք մեր գլուխը վերմակի տակ,
երկնչելով ամբաստանութիւնից ծածկել մեր վէր-
քերը և չը ներկայացնել մեր պատելի և կենս-
քին սպառնացող վտանգները: Հէ՛լիս էլ լուսնը:
Ա. Ա.

մեր, բուսականութիւնից զուրկ մի երկրի մէջ,
տեղ, լուսաւորված ամառային արևի տակ, կիզիչ
ճառագայթներով: Տեսակի մի կողմ մի առանձնա-
ցած ծառ է երևում միայն, չորս կողմի խոտը
գրեթէ այրված է արևի ճառագայթներից, անակի
միւս կողմ խոտի և քարերի մէջ անխնամ ընկած
է մի կաւայ մեծ քար, ամենի առջև արեգա-
կի տակ, մի չունի վրա փռված չորանում է
աղքատ գիւղացու մի քանի կտոր լուսաց: Հե-
ռուից երևում են կապտադոյն սարեր: Ահա նկա-
րի ամբողջ գաղափարը, բայց նա էլ աղքատ է
նայողի վրա հանդիստ տրամադրութիւն:

Բայց ամենից լաւ աչողվում է Բաշինջաղեանի
վրձինին լուսնի շողերի և քիչկտը հանգարտ ջրի
մէջ: Լուսնի շողերի արտափայլումը ջրի հան-
դարտ մակերևոյթին մէջ, մասնաւոր գեղեցիկ է
հետեալ պատկերներում. «Լեւալա գետը և Յը-
լինվալը լուսնակ գիշեր ժամանակ» (ծախված
է), «Քիֆլիսի տեսարանը գիշեր ժամանակ, նոր
կամարի կողմից վեր առած» և հանդիստ ա-
ռաջին անգամ ներկայացրած «Սևանի լիճը»: Զրի
ընդարձակ հանգարտ տարածութիւնը, որի մէջ,
ափերից ոչ հեռու երևում է Սևանի կղզին, ամ-
բողջութեամբ լուսաւորված է լուսնի արծաթա-
փայլ շողերով: Դա է մեր նկարչի սիրած թե-
ման նկարչութեան մէջ և պէտք է խոստովանվել
որ այդ genre-ի մէջ է, որ միշտ կատարեալ ա-

ՆԱՄԱԿ ՂՈՒԲԱՅԻՑ

Հոկտեմբերի 15-ին

Վաճառականներից շատերը Ղուբայում գալիս
են այստեղ Շուշուց, Շամախուց և ուրիշ քաղաք-
ներից առանց կապիտալի և վաճառականական
գործին բոլորովին անտեղեկ: Սկզբից նրանք ըն-
դունելով են որպէս գործակատարներ, կամ մըտ-
նում են արհեստաւորների մօտ արհեստ սովորե-
լու համար: Դա մասնակող նրանք առաջադիմու-
թիւն են ցոյց տալիս, փողեր են վաստակում և
յետոյ գաւառում են իսկապէս անուանի վաճառ-
ականներ: Եւ այն ժամանակ, երբ հայ վաճառակա-
նը ապահովում է իրան, դիզում է ցանկացած
կատարել, նա ամուսնանում է, հող է առնում,
տուն է կառուցանում և աճելով ու բազմանալով
նա թողնում է ճշգրիտ իրան համարիւր յետորդ:
Այս վերջին անուան է, որպէս է, բայց բոլորովին
նոյնանման է ձևակերպվում, մարմնանում, օրի-
նակով մի հօրը և ընտելանում նրա բոլոր սո-
վորութիւններին և կանոններին: Հօրը ամփոփ
պակասութիւնները նա միանգամայն ժառանգում
է և գործադարձ պարծենում է, որ կարողանում է
խաբել, ստել, պարծենում է, որ եսաւէր է, էգո-
իստ է և իբր թէ պատուաւոր է: Վաճառականը
մեծ կարծիքներ ունի իր վրա, նրան թուում է,
օրինակ, որ անկախ է ինքը և իր հարստութիւնով
կարող է իշխել ամենի վրա: Բայց մի մտացէ՛ք,
որ այստեղ նա և զրոյի համար պատրաստ է ա-
մեն յուրէն ստորանալ, ցածրանալ և ամեն
զրուելի հնարներ գործ դնել, որպէս զի օգտվի
ձեզանից,—հակառակ դէպքում, երբ խնդրանք
աղաչում էք զրոյի լրագրին, կամ օգնել մի հիմ-
նարկութեան, կամ բարեգործական նպատակին,—
աւելի լաւ է որ ականջներդ փակէք չը լսելու
համար, այնքան միջանկեալ ձախողութիւններ
որ կը պատմէ ձեզ իր դրութիւնից: Եւ դա այդ-
պէս է: Հայ վաճառականը իր կենսի կէտը կամ
ամբողջ կենսը ծառայեցնում է փող աշխատե-
լուն, դիզելուն: Բայց ինչ արժէք ունի փողերի
կուտակումն, երբ այդ փողերը նպատակայարար
գաղափարին չեն գործադրվում, ինչ նշանակու-
թիւն ունի հարստութիւնը, երբ նա չէ ծառայում
հասարակութեան զարգացման և լուսաւորութեան
գործին և նոյն իսկ վաճառականական ասպարի-
զի մէջ իրանց գործի բարգաւաճմանը: Մեր վա-
ճառականը այդ դէպքերում խուլ, լուս, անտար-
բեր է, ոչ զգալու սիրտ ունի և ոչ մտածելու
զուրկ: Նրան հաճել է հինը, միջնադարեանը և
միանգամայն նրան ընդգէ՛մ է, հակառակ է նորը,
բարեկիրթը, փրկարարը:

Մ. Ս.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳԻՆ

Արտաշես, 1 հոկտեմբերի

Ես ինձ միշտ պատիւ եմ համարել ձեր գրոյա-
կի տակ ծառայելու. երբեք չեմ ուրանում ձեր օգ-
տաւէտ գործունէութիւնը լրագրական ասպարի-
զում: Թէ ներկայ և թէ ապագայ հայը երախտա-
գէտ լինելու է ձեզ, որ դուք փոշիից բարձրացու-
ցիք և յեղափոխեցիք նրա մայրենի աշխարհաու-
րեզուն: Ձեր օգտակար ծառայութիւնները գէպի

ջողովութիւն է գտնում Բաշինջաղեանի վրձինը,
ներվեքը հանգստացնող, հանգարտեցնող մեղմ
վրձինը...

Գուցէ հարկաւոր էլ չէ, որ Բաշինջաղեանի
տաղանդը հետզհետէ զարգանալով և կատարեա-
գործվելով, փոխի իր բնաւորութիւնը: Այժմ, մեր
ներկայիս դարում ամեն բան՝ թէ բանաստեղծու-
թիւն, թէ երաժշտութիւն, թէ նկարչութիւն, և
թէ վիպասանութիւն՝ ներվեքը անշափ ցնցող,
հոգին վրդովող, սիրտը յուզող է... Թող մի գեղ-
արուեստագէտ շարունակի ընթանալ, զարգանալ
կատարելագործվել իր ասպարիզի վրա իր մի ան-
գամ ընտրած շաւղով, հակասելով ժամանակակից
գեղարուեստի ընդհանուր ջլջալին, անսահման
գրգիւ ազդող ուղղութեամբ... Փոքի չէ, հարկա-
ւոր է գուցէ, և մի այսպիսի տաղանդ, սիրտը
հովաքնող գեղարուեստական ստեղծագործա-
կան տաղանդ:

Բայց Բաշինջաղեանի պատկերահանդիսի ամե-
նապէս ընկնող, ամենից շատ ուղադրութեան
արժանի պատկերը,—այդ նրա մեծ նկարն է,
մօտ երեք արշին երկարութեամբ և երկու արշին
բարձրութեամբ, որի նկարն է «Հայերի դաղթելը»
Պարսկաստանից գէպի Ռուսաստան, 1828 թվին: չէ
Հայ գաղթականների ընտանիքները, գիշեր ժա-
մանակ, խուբ խուբ իջնելով սարերից, ռուս-
կազակների ուղեկցութեամբ, իջնանել են ռուս-

հայ ազգը մի առ մի յիշելը ինձ շատ հեռու կը
տանէր. բաւական է միայն տեսլ որ ձեր ազա-
տամիտ և նուրբ մարդկային զգացմունքներից բըղ-
լած գաղափարները մտեցրին միմեանյ կրօնքով
տարբեր եղբայրներին և այսօր սոցանից իւրա-
քանչիւրը ամբողջապէս մի և նոյն ազգի անուն
կրելը պատիւ է համարում իրան: Բայց դուք,
իրեն ճշմարիտ ազատամիտ, ի հարկէ կը ներէք
ինձ, որ իմ ազգային պատուասիրութիւնը վիրա-
ւորված համարելով, չէի կարող համաձայնվել
ձեր լրագրի 95-որդ համարի առաջնորդով՝ ազգի
մեծամասնութեանը անաղիւ տրտուրը գրօշմե-
լուն Հետեալար իմ ազատ համոզմունքը և կար-
ծիքը չը ծածկելով՝ մասամբ պարտաւոր էի ձեզ
դիմելու իմ հերքումով (?), սակայն այդ զանցա-
ռութիւնս էլ ունէր իր պատճառները: Ուստի
չեմ կարծում, որ դուք այսուհետեւ ևս բացասելու
լինիք իմ նամակներս հիւրընկալելու պատուական
«Մշակիդ» մէջ, որին սկզբունքով (ի բաց առեալ
մասնաւոր կէտից), համակրել եմ և իմ համակրու-
թիւնս գործով ցոյց տալու միշտ պատրաստ եմ:

Աւետիս Աւանեսյան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Գրիգոր քահանայ Գրիգորեանց ԲԱՊՈՒՅՑ
խնդրում է մեզ տպել հետեւեալը: «Շատ տեղե-
րից դիմում են ինձ հարցնելով թէ քիչի ես ոչ
դրին չեմ ուղարկում «Սոխակի» հին գիրքը
հատորը, այն ինչ նա իբր թէ արդէն լոյս է տե-
սել: Այդ առիթով պատասխանում եմ ամենքին,
որ «Սոխակը» դեռ իր բունի մէջ է, դեռ նրա
փետուրիները կատարելապէս չեն զարգացած,
ուրեմն դեռ լոյս չէ տեսել հինգերորդ հատորը:
Բայց խոստանում եմ «Սոխակի» առաջին երգը
սկսելուն պէս, հէնց իսկոյն թուցնել նրան այն
անձանց մօտ, որոնք նրա երևալուն սպասում
են»:

«Մշակի» խմբագրութիւնը դիմում է ապաւելի
չը վճարած իր բաժանորդներին, խնդրելով որ
վերջապէս վճարեն այս տարվայ իրանց ապա-
ւելները:

Ընթերցողի ուղադրութիւնը զարմում ենք մեր
ներկայ համարում տպված պ. Աւետիս Աւա-
նեսյանի «Մշակի» խմբագրին ուղղված նամակի
վրա և նոյնպէս ներկայ համարում նոյն պարունի
Ախալցխայի թղթակցութեան վրա: Առաջինում
Աւանեսյանց ասում է որ համաձայն չէ «Մշակի»
95-որդ համարի առաջնորդին հետ, որ վիրաւորել
է պարունի ազգասիրական նուրբ զգացմունքները,
իսկ իր թղթակցութեան մէջ ինքն չէ նկատում,
որ ներկայացնելով հայ հասարակութեան ամեն
կողմից տխուր պատկերը, ինքն էլ հաստատում
է մեր առաջնորդող յոգեւածի հիմնական միտքը:
Երևում է որ լօգիկայի բացակայութիւնը մեր
հայոց ինտելիգենցիայի ընդհանուր պակասու-
թիւնն է:

ԹԻՖԼԻՍԻ մի քանի վաճառականներ, չը բա-

պարական սահմանադրի հովանիից միտում,
մի բաւական լայն և պարզ առուակի ափերին:
Պատկերի վրա խառն երևում են հետեւանիւր,
ձիաւորներ, գաղթականների վրաններ, նրանց ա-
րաքաններ, պատկերի ձախ կողմում դեռ սարերից
իջնում են գաղթականների խմբեր, այն ինչ աչ
կողմում առուակի ափերին հասած խմբեր բաց
արին արդէն իրանց վրանները, կանգնեցրին ի-
րանց արաքանները, միջից հանեցին ու չորս կողմ
զարեցին այլ և այլ ամենանհրաժեշտ իրոցն-
ներն ու անօթներ, խարոյկներ վառեցին և նրանց
չորս կողմ՝ մարդ, կին, երեխայ բոլորն էլ նստո-
տեցին...

Տեսարանը գիշեր է ներկայացնում. մութ ամ-
պերից ծագում է լուսինը և իր արծաթափայլ
շողերով լուսաւորում է տեսարանի մի մասը՝
առուակի ջուրը և պատկերի զխաւորապէս աչ
կողմը: Այդտեղ նկարիչը համոզում է մեզ թէ
որքան նուրբ զգացմունքով կարողանում է նա
մարմնել բնութեան գաղտնիքները և իր վրձնով
հաւատարմութեամբ և կատարեալ բնականու-
թեամբ ներկայացնել մեզ կտավի վրա երկու տե-
սակ լոյսի կրակի կարմիր լոյսի և լուսնի աղօտ,
բայց արծաթափայլ լոյսի կատարեալ հակասու-
թիւնը: Դա էլ զժուար իրագործելի խնդիր էր.
մայրեն միանգամայն երկու տեսակ, միմեանց հա-
կասող լուսաւորութիւն պատկերի մէջ, երկուսին

ւականանալով ամբողջ շարաթվայ առուարողով,
վերջին ժամանակները սովորութիւն են առել և
կիրակի օրերն էլ բաց անել իրանց մագաղանները:
Այդպիսով վաճառականների գործակատարները
և ծառաները, որոնք գտնէ մի օր ազատ ունէին
շարաթվայ ընթացքում, այժմ իրանց տէրերի ա-
գահութեան շնորհով կիրակի օրն էլ ազատ չեն
լինում և ստիպված են մնալ խանութում, իրանց
տէրերի կամայականութիւնը կատարելու և աւե-
լորդ մի քանի բուրլի նրանց համար վաստակե-
լու նպատակով:

Այս օրերս, ինչպէս մեզ պատում են, թիֆլի-
սաբնակ մի հայ-լուսաւորական օրիորդ նշանվում է
մի հայ-կաթօրիկ երիտասարդի հետ և մի քանի
օրից յետոյ երիտասարդի բարեկամները դիմում
են տեղիս հայ-կաթօրիկների լատին պատէր Գօն-
Գիմարիին (Թումանեանց ազգանունով) խնդրե-
լով որ թոյլ տայ նշանված զոյգին կաթօրիկ եկեղե-
ցում պատկերու: Բայց այդ հայ-կաթօրիկ Գօն-Գի-
մարի անունով պատէրը բացարձակապէս մեր-
ժում է այդ խնդրը և յայտնում է որ ոչ կա-
թօրիկ եկեղեցում թոյլ կը տայ կաթօրիկ երիտա-
սարդին պատկերել լուսաւորչական օրիորդի հետ,
եթէ այս վերջինը նորից չը մկրտվի ու կաթօրի-
կութիւնը չընդունի, ոչ էլ արձակման թուղթ կը
տայ երիտասարդին, որպէս զի յիշեալ զոյգը պը-
սակի խորհուրդը կարողանայ լուսաւորչական ե-
կեղեցում կատարել: Այդ դեռ բաւական չէ: Պա-
տէր Թումանեանց սպաւնում է որ եթէ երիտա-
սարդի ազգականները իր կամքին չը հնազանդ-
վեն ու իրանց բարեկամական յարաբերութիւննե-
րը լուսաւորչական հայերի հետ չը կտրեն և աղ-
ջկան էլ նշանը յետ չը տան,—այն ժամանակ նա
կարգելի թէ երիտասարդին, թէ նրա բոլոր ազ-
գականներին եկեղեցու մուտքը և հետեալաբար ոչ
նրանց կը հաղորդէ, ոչ նրանց նորածին մանուկ-
ներին կը կնքէ և ոչ էլ նրանց ննջեցանքներին
կը թաղի, մի խաւով կաքսորի նրանց եկեղե-
ցուց:

«Кавказъ» լրագիրը հաղորդում է որ ԹԻՖԼԻ-
ՍԻ մի վաճառական Ս. Ե. ազգանունով, որ վեր-
ջին ժամանակ իր գործերի անաջողութեան
պատճառով սաստիկ տխրութեան մէջ էր ընկել,
այս օրերս անձնասպանութեան փորձ փորձեց
խրելով խանչալը իր փորի մէջ: Վէրքը փառադա-
ւոր է և վաճառականին իր բնակարանից տարան
քաղաքային հիւանդանոց:

«Новое Время» լրագիրը հաղորդում է հետե-
ւեալը: «Աչքի առաջ ունեւող Անդրեովկայի մահ-
մտական նախադէպերի աղնուականների տնտե-
սական դրութեան անկումն, ֆինանսների միջոս-
տրութիւնը դիտաւորութիւն ունի բաց անել այդ
երկրի մի քանի քաղաքներում աղնուական բանկի
բաժնիները»:

«Новое Время» հաղորդում է որ բանտային
գլխաւոր կառավարութեան մեծաւոր Գալին-Վը-
րասիկ, որ անցեալ տարի ճանապարհորդեց Կով-

էլ թոյլ տալ միմեանց հետ մրցել ամբողջ տեսա-
բանի մէջ, բայց մի և նոյն ժամանակ իմանալ
իւրաքանչիւր լոյսին յատկացնել և իր պատշաճա-
ւոր տեղը, չը սեսմացնելով, չը թուլացնելով մէ-
կը ի վնաս միւսի և փորձաքաղաքապէս: Այդպէս
առաջաւոր խմբի (գրուպպայի) վրա, որ ամբա-
ցած է մի տղամարդուց, մի կնոջից և մի աղջ-
կանից և որոնք նստած են խարոյկի շուրջը, դուք
պարզ կըրպով էք նշմարում, որ գաղթական հա-
յուհու գէմը և կուրծքը, որոնք ուղղված են
խարոյկի կողմը, լուսաւորված են կրակի բոցի
կարմիր լոյսով, այն ինչ նոյն կնոյ մէջքը և զը-
լի կապոցի գագաթը՝ լուսաւորված են լուսնի
սպիտակադոյն լոյսով: Նոյնը տեսնում էք և
խմբի կողքին գրված անօթների վրա...

Վերջացնում ենք անելով որ պատկերը, որ
ընդհանրապէս մութ կօլօրիտ ունի, անհամե-
մատ աւելի աչողութիւն և ըլլի է քի կունենար,
եթէ գրված լինէր ոչ թէ ոսկեղծ լայն շրջանա-
կի մէջ, այլ, օրինակ, մոյգ կարմիր շրջանակի
մէջ:

Նկարիչը շատ լաւ է արել, որ այդ իր մեծ
պատկերը լուսաւորել է լամպայի լոյսով: Յերեկ-
վայ ցուրտ և աւելի սպիտակ լոյսով լուսաւորվե-
լով, այդ պատկերը շատ կը կորցնէր իր խորը-
գաւոր տպաւորութիւնից:

Գ. Ա.

կատարման մեջ երկրի քաղաքացիական մասնի բան-
տեղը այցելելու համար, այժմ մշակեց և ներկա-
յացրեց բարձր կառավարութեանը մի պրոէկտ
կոլկասում և Անդրկովկասում բանտային մասը
վերակազմելու նպատակով: Լրագիրը լսել է որ
այդ պրոէկտը արդէն հաստատել է մինիստրների
մասնագիտութեանը և եկող տարիներին, ասում են,
ձեռնամուկ կը լինեն մի նոր կենտրոնական
բանտի և երկու երկրորդական բանտերի կա-
ռուցման կոլկասում և Անդրկովկասում:

Լսում ենք որ Թիֆլիսի Հայոսեանց Բարեգոր-
ծական ընկերութեան օգտին արվելու է նոյեմբե-
րի 3-ին մի կոնցերտ: Լսում ենք որ կոնցերտը
քաղաքային թատրոնում է լինելու:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԹԻՒՐԻԱ ԵՒ ԲՈՂԱՐԱՎԱՆ ՀԱՐՑԸ

Տարին անցնում է, որ Բոլգարիան իր բոլոր
քաղաքական խնդիրներով եւրոպական դիպլոմա-
տիայի և քաղաքական նպատակների նկատմամբ և ա-
ռարկայ է դարձել: Ուրիշ անգամ առիթ ենք ու-
նեցել ցոյց տալու, որ բոլգարական խնդիրը այն-
քան ծանրակշիւ նշանակութիւն ունի Բալկանի
արեւելեան խնդրի, ուրեմն և մի քանի պետու-
թիւնների կենսական շահերի համար, որ բոլգա-
րական այժմեան կրիզիսը բնականաբար դարձրել
է դէպի իրան թէ Ռուսաստանի ամբողջ քաղա-
քականութեան ուղարկութիւնը, թէ Անդրկովկ-
այի հայեցանքները, թէ Աւստրիայի և Գերմանիայի հե-
տաքերութիւնը: Եւրոպական քաղաքականութեան
այժմեան ընթացքի ժամանակ, բոլորովին զարմա-
նալի չեն այն բոլոր ելեւէջքները, որոնք տեղի են
ունենում Բոլգարիայի մէջ, Բոլգարիայի շուրջը,
Սօֆիայում և նրա շուրջ կողմերում: Համարեա
հասել է վերջին չորսնեք. աղբային ժողովը գու-
մարված և բացված է հոկտեմբերի 19-ին, առա-
ւօտեան 11 ժամին: Ուղարկութիւնները կըլինա-
պատկւած են. առաջ երկու նաւ վարան է գը-
նացել: Բայց այդ բոլոր քաղաքական փոթորիկ-
ների ժամանակ Թիւրքիան անհասկանալի սառնու-
թեամբ է նայում դէպի բոլգարական այն գործերը,
որոնք ամենից շատ իր հետ կապ ունեն, որոնք
ամենից աւելի իր շահերի վրա են ազդում: Թիւր-
քիան մինչև անգամ կամենում է մոռանալ և
այն, որ Բոլգարիայի խնդիրը Բալկանի խնդիր
է, իսկ Բալկանի խնդիրը Թիւրքիայի խնդիրն է:
Նոյն իսկ եւրոպական միջազգային դաշնադրու-
թիւնների զանազան յօդուածների հիման վրա
Թիւրքիան ամենից աւելի իրաւունք ունի հակելու
և խառնվելու այն Բոլգարիայի գործերի վրա,
որի մի մասը, Արեւելեան-Ռումէլիան, դիպլոմա-
տիայի չորսնեք դեռ Թիւրքիայից կախում ունեցող
երկիր է համարվում: Բ. Դուռը դեռ. ունի գեր-
իշխանութիւն: Միայն նոր, վերջին օրերում, Բ.
Դուռն կողմից Գաղթան-էֆէնդին Բոլգարիա դնաց
հաղորդելու Օսմանեան պետութեան հայեացք-
ները...

Ինչպէս երևում է, անտեսապէս և բարոյապէս
մաշված Թիւրքիան ոյժ չունի ձայն բարձրացնելու
նոյն իսկ այն խնդիրներում, որոնք իր շահերի
հետ անմիջական կապ ունեն: Մի կողմից եզրի-
տական խնդիրը, մի կողմից Տրիպոլիսը, մի ու-
րիշ կողմից ասիական նահանգների շարժումները,
չորրորդ կողմից ֆինանսական կրիզիսը, ինչպէս
երևում է, ամենածանր դրութեան մէջ են գրել
Օսմանեան պետութեան ղեկավարներին: Ամենա-
շահաւոր ըստ էության անգամ, երբ ամեն կողմից
սպասում էին և սպասում են որ Թիւրքիան իր
կարծիքը և ցանկութիւնը կը յայտնի, նա միայն
հանդիսատեսի դեր է կատարում: Վերջին ժամա-
նակները եւրոպական մամուլը միշտ այն մտքի
վրա է սնդում, որ Ռուսաստանի և Թիւրքիայի
մէջ պայման է կապվել բոլգարական գործերի
վերաբերութեամբ: Եւրոպայում մեծ աղմուկ դնեց
այն կարծիքը, որ Պոլսում անգլիական ազդեցու-
թեան տեղ հաստատվում է ռուսականը: Մի ժա-
մանակ մինչև անգամ անգլիական լրագիրները ար-
համարահանգով խօսելով Թիւրքիայի դաշնակցու-
թեան մասին, պարզ կերպով յայտնում էին, որ
Պոլսը այլ ևս Անդրկովկայի համար շատ մեծ նշա-
նակութիւն չունի... Սուլթանի կողմից ցոյց
տուած սառն ընդունելութիւնը Պոլսի եկած անգ-
լիական դեսպան—աւելի մեծ աղմուկ գցեց: Նոյն
Սուլթանը մեծ պատուով ընդունեց Ֆրանսիայի
ներկայացուցչին, և դրանով հանդէս եկաւ նորից

և եզրիտական քաղաքականութեան խնդիրը...
Միւս կողմից Թիւրքիան լուրեր էր տարածում,
որ զօրք կուղարկի Արեւելեան-Ռումէլիա, միշտ
լուր լսելով, ուրեմն և համաձայնութիւն ցոյց տա-
լով ռուսաց կառավարութեան քաղաքականու-
թեանը: Թիւրքիայի դերը այդ բոլոր ժամանակը,
ինչպէս և միշտ, շատ անորոշ և աննախանձելի
է. Թիւրքիան ստիպված է համաձայնութիւն տալ
Ռուսաստանի ցանկութիւններին. Թիւրքիան սի-
րահարութիւններ պէտք է անի մի և նոյն ժամա-
նակ Անդրկովկայի հետ. Թիւրքիան քաղաքավարի
պէտք է լինի և Աւստրիայի հետ. նա կամայինա-
նոր պէտք է անի և Բիւսարիկին. նա սիրալի-
հայեցներ պէտք է ուղղէ և դէպի Ֆրանսիան...
Դա մի շատ ծանր և կասկածելի դեր է: Յազ-
թութիւնը ուժեղի կողմն է մնալու... Եւ ան-
այդպիսի դրութեան ժամանակ Գաղթան-էֆէնդին
Սօֆիա է գնացել բոլգարական գործերի վրա աղ-
ղելու համար: Նա յայտնել է Բ. Դուռն կողմից
բոլգարական խնամակալութեանը, որ Թիւրքիան
չէ ընդունում աղբային մեծ ժողովը, քանի որ
ընտրութիւնների մէջ մասնակցել է և Արեւելեան
Ռումէլիան: Թիւրքիայի կարծիքով, այդ օրէնքի
հակառակ է: Խնամակալութիւնը պատասխանել
է, որքան երևում է մեզ հասած տեղեկութիւննե-
րից, որ իշխան Ալէքսանդրը յանձնել է իրանց
երկրի բոլոր իրաւունքները, և այն ինչ որ իրա-
ւունք ունէր անկող իշխան Ալէքսանդրը, նոյնը
կարող է անել և այժմեան կառավարութիւնը:
Խնամակալութիւնը աւելացրել է, որ Բոլգարիան
հարկաւոր գործերի համար կը դիմի. Բ. Դուռնը,
ինչպէս պահանջում են պայմանագրութիւնները,
և արդէն Պոլսի է ղրկված մի ներկայացուցիչ:
Գաղթան-էֆէնդին, ինչպէս հաղորդում են Սօֆիա-
յից և մի քանի ուրիշ տեղերից, յայտնել է, որ
Իրան թէ Թիւրքիան համարում է Ռուսաստանի
պահանջներին: Թէ որքան հետեւողական կը լինի
այդ բոլորը, այդ մօտիկ ապագան ցոյց կը տա:
Բոլգարական խնդիրը ամենածանրակշիւ չըլանի
մէջ է, և եթէ Թիւրքիան այժմ էլ կը պահպանի
իր նախկին անորոշ, տատանվող դրութիւնը, այդ
կը նշանակէ որ Բալկանի խնդիրը չէ կարող երկար
մնալ անորոշ դրութեան մէջ, և վերջին գործողու-
թեան բեմը Սօֆիայից կը տեղափոխվի Ստամբուլ:

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Հոկտեմբերի 8-ին լոյս տեսաւ Փարիզում
«La Revanche» թերթի առաջին համարը, որը
մեծ աղմուկ հանեց և որի պրօգրամը մէջ
առված է «պատրաստել հասարակաց կարծիքը
պատերազմի գաղափարի համար, այն պատե-
րազմի, որը եթէ ոչ այսօր, վաղը անպակաս լինե-
լու է»: Լրագրի գլուխութեան նպատակը, պատճա-
ռը և ուղղութիւնը—թէ չնամուսն լինեն է դէ-
պի Գ. Բ. մասին: Այդ լրագրի խմբագրա-
տանը նստած քաղաքագետներ կարծիքով Ֆրան-
սիայի երջանկութիւնը այն պատերազմի մէջն է,
որ պէտք է սկսել Գերմանիայի դէմ, ինչպէս և
Ֆրանսիայի այժմեան շատ նեղութիւնների պատ-
ճառը միայն Գերմանիան է...

—Եթէ ամիս ճանապարհորդելուց յետոյ ֆա-
րիզ վերադարձած Պոլ-Գերուլէէ հետեւալ եղա-
կացութիւնը հաղորդեց իր համախոհներին—«Ի-
տալիան համարվում է չեմ կերպով Ֆրանսիա-
յին, թէ և մի քանի նախապաշարմունքներ կան
այնտեղ... Գերմանացիները ներշնչված է Ֆրանսիայի
սիրով. Թիւրքիայում Ֆրանսիային շատ սիրում
են. Ռուսաստանում նոյնքան և նոյնպէս ատում
են գերմանացիներին, ինչպէս և Ֆրանսիայում:
Գաշնակցութիւն Ռուսաստանի հետ հարկաւոր
է և կարելի է ընդհանուր թշնամու—Գերմանիայի
դէմ: Շվեդիայում, Նորվեգիայում, Հոլանդիայում:
Բելգիայում կառավարութիւնները Գերմանիայի
կողմն են, իսկ ժողովուրդը նուրբված է Ֆրան-
սիային: Գաշնակցութեան և Գերմանիային—Մի
խօսքով, ըստ Գերուլէէի, Գերմանիայի 15-ամեայ
դիկտատուրան հոգնեցրել է ամենքին և ամենը
ուղում են վերջ տալ դրան»:

—Անգլիայի Լիվերպոլ քաղաքում, հոկտեմ-
բերի 8-ին, լոյզ Գերբի մի ճառ խօսեց հետե-
ւեալ նիւթի մասին. «Ալքատանում ենք մենք թէ
հարստանում»: Վերջին տարիները մարդու դու-
թիւնը, առանձին, առանձին վերցրած, զուգէ ա-
ւելի վատացել է առետուրի անկման պատճառով,
բայց ամբողջ ազգաբնակչութիւնը, ամբողջապէս
վերցրած, չէ ճնշվել այդ անկումից: Ի միջի այ-
լոց այդ բանը ապացուցվում է շաքարի և թէյի
գործածութեամբը. 1880 թվին շաքար և թէյ գործ

է ածվել 158 միլիոն ֆունտ ստերլինգի. 1885
թվին՝ 182 միլիոն ֆունտ ստերլինգի: 1880 թվին
Մեծ-Բրիտանիայում և Իրլանդիայում գործ է ած-
վել 19,500,000 ցնետ. շաքար, իսկ 1885 թվին՝
24 միլիոն ցնետ. շաքար: Մի ուրիշ ապացոյց:
1880 թվին խնայողական կասսայի մուտքը եղել
է 78 միլիոն ֆունտ ստերլինգ. իսկ 1885 թվին
94 միլիոն ֆ. ստերլինգ: Այդ կարծիքները յայտ-
նելուց յետոյ անցնելով ներկայ արդիւնաբերա-
կան ճգնաժամի հարցին, լոյզ Գերբի այն կար-
ծիքը յայտնեց, որ այդ ճգնաժամի պատճառները
երկու են՝ օտար մրցումը, որ առաջ չը կար և
և ազգաբնակչութեան զօրեղ աճումը: Հաետօրը
իր ճառը վերջացրեց՝ հաւատալով որ այժմեան
կրիզիսը մի տարուց յետոյ կանցնի:

—Ֆրանսիայի պատգամաւորների ժողովը ա-
ռանց փոփոխութեան ընդունեց ժողովրդական
կրթութեան օրինագիծը: 15-երորդ յօդուածի առի-
թով Գօրլէ նկատեց, որ կրթութեան գործի հա-
մար նշանակած բիւջետի աւելացնելը պատիւ
է բերում ռաւմապետութեանը: Գօրլէի խօսքը
ծախահարութեամբ ընդունվեցաւ:

—Լոնդոնից եկած տեղեկութիւններից երևում
է, որ կառավարութիւնը մտադիր է մեծացնել
պատերազմական բիւջետը:

—Լոնդոնում կատարված վերջին հաշիւներից
երևում է, որ այնտեղի բանտների 50 տոկոսը
անգործ է, իսկ գործ ունեցողներն էլ շատ նե-
ղութիւններ են կրում՝ քիչ վարձատրութեան
պատճառով:

—Մոսկվայի ռուսաց մի քանի լրագիրները, քա-
ղելով «Temps» լրագրից, հաղորդում են հետե-
ւեալ, զուգէ և անհիմն լուրեր. «Գիւլագոյից հա-
ղորդում են որ իշխան Ալէքսանդր Բատուսեբեկ
մտադիր է տեղափոխվել Ամերիկա, և այնտեղ
բնակութիւն հաստատել, որտեղ նա, Ալէք-
սանդր Մարաշկով անուն տակ գնել է մեծ
կալուածներ Կանադայում և Նոր-Մեքսիկա-
յում»:

—Ֆրանսիական սենատում հարց եղաւ թագի
գոհարները և թանգազին բարերը վաճառելու
մասին: Հարց է բարձրացրած նոյնպէս մի քա-
նի տեղի ապատամիտ փոփոխութիւններ մտ-
ցնել ամուսնական հարցի և ապահարգանքի օ-
րէնքների մէջ:

—Գուստի մէկից մինչև հոկտեմբերի մէկը
Իտալիայից արտահանված է 737,606,000 ֆրանկի
ապրանք, իսկ ներմուծված է 1,048,000,000 ֆը-
րանկի ապրանք:

—Ֆրանսիական պատգամաւորների ժողովում
քննվում է սկզբնական դպրոցների խնդիրը.
պէտք է որոշել ի միջի այլոց, թէ քանի տարե-
կան օրիորդները կարող են վարժուհու պաշտոն
յանձն առնել: Մի մասը առաջարկում է 16 տա-
րեկան օրիորդներին իրաւունք տալ վարժուհի
լինելու, օմանք կարծում են որ 21 տարեկանից
պակաս եղած ժամանակ անյարմար է: Ուսու-
ցիչ լինել կարող են միմիայն աշխարհական ան-
ձինք:

—Հիւսիսային-Բիրմանիայում ժողովրդի մէջ ա-
ւելի սաստկանում են խառնակութիւնները:

—Սերբիայի սկուպչինան արդէն սկսեց իր
պարապմունքները:

—Սօֆիայից գրում են գերմանական մի քանի
լրագիրներին, որ Բոլգարիայի կառավարութիւնը
վճռել է անկախ և համարձակ գործել, և շատ
չուտով տեղի կունենան ամենանշանաւոր վճիռ-
ներ և որոշումներ:

—Թիւրքաց Սուլթանը, ինչպէս հաղորդում են
Լոնդոնի լրագիրները, նորից նամակներ գրեց
Անգլիայի թագուհուն և Էդինբուրգի դուքսին,
կրկին ու կրկին ներողութիւն խնդրելով, որ տը-
կարութեան պատճառով անկարող եղաւ իսկոյն
ընդունել Էդինբուրգի դուքսին, նրա Պոլսի եկած
ժամանակը: Սուլթանը յայտնում է, որ իրան մեծ
ցաւ և վշտ կը պատճառի, եթէ Անգլիայի թագու-
հին կարծի, թէ ինքը հարկաւոր պատիւը ցոյց
չէ տուել թագուհու որդուն և թոռանը:

—Ալէքսանդր հեռագրում են եւրոպական լրա-
գիրներին հետեւեալը. «Երբ ինքուրդի դուքսը
եկաւ Սթէնը, անգլիական ղեկավարատունը մեծ
հրաւեր կազմեց, և հրաւիրեց նոյնպէս Կանարի-
սին, որը վերջին անգամ ժամանակ հրամանա-
տար էր յուճայ նաւատորմի: Ասում են, որ
Կանարիս մերժեց այդ հրաւերը, յիշեցնելով այն
թշնամութիւնը, որ Անգլիան ցոյց տուեց դէպի
Գերմանիան, որը իր պատիւը և շահերը պաշա-
պանելու համար դէմը վերցրեց, և Անգլիան էր,
որ ամենից առաջ սպառնաց Գերմանիային»:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աստիտանից Կաղանի լրագիրներին գրում
են. «Հաղիւ թէ մի ուրիշ տեղ վախճառութիւնը
այնպէս զարգացած է, ինչպէս մեզանում, որտեղ
նա շատերի արհեստն է դառել և մի այնպիսի
արհեստ, որի մասին չէ կարելի ասել որ օգուտ
չէ բերում: Այս օրերս այստեղ վախճանիցաւ
ոմն Կ. Գ. Աղամյանեանց, որ բացառապէս
պարագայում էր վախճառութեամբ: Իր կենդա-
նութեան ժամանակ նա յիշեցնում էր Պիւլիպինին
և մի եղակի տիպ էր ներկայացնում: Զգալով մահ-
վան մօտենալը և չը կամենալով որ իր փողերը ըն-
կնեն ուրիշի ձեռքը, որովհետեւ այդ փողերն իր
կինը տանը չէր, մեռնելուց մի ժամ առաջ, նա
թոյլ ձայնով հրամայեց կանչել փականագործին.
երբ որ նա եկաւ, հոգեւոր ծերունին հրամայեց
նրան անմիջապէս ծածկել երկաթի դրամարկի
բանալիքի տեղը: Այդ հրամանը իսկոյն կատարվե-
ցաւ: Մահվանից յետոյ դրամարկով գտնվեցաւ
մէկ միլիոն և կէս առձեռն փող և 800 հազարի
մօրհաններ: Բացի դրանից Աղամյանեանցը ունի
բազմաթիւ անշարժ կալուածներ: Աղամյանեանցի
միակ ժառանգն է—նրա հարազատ աղջիկ—հարս-
նացուհի»:

Հոկտեմբերի սկզբներում, ըստ սովորութեան,
Փարիզում սկսվեցան թատրոնական ներկայա-
ցումները և Comedie Française նշանաւոր թատ-
րոնում արվեցաւ Դեքայի «Համլետ», որի մա-
սին խօսելով, Փարիզի ամենայայտնի ընդհանու-
նոր իրանց ընդհանրական մէջ ի միջի այլոց
հետեւեալ մտքերը յայտնեցին. «Ճշմարիտ, ես չեմ
հասկանում Համլետին. ես ոչ գիտեմ թէ ինչ է
նա, և ոչ էլ գիտեմ թէ ինչ է ուղում նա... Այո,
ես այդ չը գիտեմ. այդ շատ վատ գիտեմ և հա-
սարակութիւնը...» դրեց «Temps»-ի մէջ Փարիզի
ամենաթողութեամբ թատրոնական կրթիկոս
Ֆրանցիսկ Սարսէ: «Ամեն բան գլխին մէջ խառն-
վեցաւ... ես ոչինչ չեմ հասկանում... Je n'y vois
goutte» դրեց «Debats»-ի մէջ տաղանդաւոր
լրագիր: Իսկ գիտնական-կրթիկոս Ֆուկիէ «XIX
Siecle»-ի մէջ դրեց հետեւալ տողերը. ներկայացնել
Համլետն այնպէս, ինչպէս որ դրել է Դեքայիցը,
—այդ կը նշանակէ խնդրագրութեան արձանագ-
րութիւն պատկերացնել...»: Ֆրանսիայից ուրիշ
կերպ են հասկանում Համլետը և զարմանալի չէ,
որ Համլետի մի ներկայացումը թատրոնին 150
հազար ֆրանկ է նստում:

Անգլիական «Pall Mall Gazette» լրագիրը
հետեւալ հարցն է առաջադրում,—ուրեք են Անգ-
լիայի ամենայայտնի մարդիկ այն օգուտների
տեսակետից, որ նրանք տուել են իրանց հայրենի-
քին: Իր ստացած պատասխանների հիման վրա,
746 ձայնով, լրագիրը հետեւեալ է դուրս բե-
րում: Գլաւցտօն անգլիացաց ամենամեծ հեռօտը
է (508 ձայնով): Բրայտ րոնում է երկրորդ տե-
ղը (210 ձայնով): Գլաւցտօնը բացի դրանից ու-
մենապաշտ կառավարիչ է (299 ձայնով), Լաուդս
համայնքների ժողովի մէջ ամենաարմիտ վիճա-
բանդն է (398 ձայնով): Լաուդսը երկրորդ տե-
ղըն է րոնում: Համայնքների ժողովի ամենաթո-
ղովրդական անդամը՝ Գլաւցտօնն է (142 ձայ-
նով), դրանից յետոյ լոյզ Հարտինգտօն (101
ձայնով), ապա Չերչիլ (84 ձայնով), Բրադօ հա-
մայնքների ժողովի ամենա-աւան ժողովրդական
անդամն է (184 ձայնով):

ՄՇԱԿԻ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՍՏՈՒՍԱՑԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՆԻԿՈՒՍԵԿԻ, 20 հոկտեմբերի: Այստեղ նաւա-
հանդիստ շինելու աշխատանքները սկսված են:
Կառուցանողները Բարէյտա և Մակրիմովիչ ինժե-
ներներն են:

ՏԻՐՆՈՎՈ, 20 հոկտեմբերի: Իշխանի ընտրու-
թիւնը տեղի կունենայ երեք-չորս օրից յետոյ.
հաւանական է, որ կընտրվի Գանիայի իշխան
Վօլդեմար: Ժողովի բացման ժամանակ, խնա-
կալութեան կողմից ճառ խօսեց Ստամբուլով.
Կարավիւլ մնաց Սօֆիայում, և հեռագրով ու-
ղարկեց իր ստորագրութիւնը ճառի համար:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 21 հոկտեմբերի: Կառավարչա-
կան հաղորդութիւն. Վարնայում և Բոլգարի-
այի մի քանի ուրիշ տեղերում, առանհպատակ-
ների դէմ եղած ճնշումները՝ առաջ բերեցին
Վարնայի նաւահանգիստը երկու պատերազմական
նաւ դրկելու մտադրութիւնը, բայց չը նայած մեր
նաւերի ներկայութեանը, իշխան ճնշումները չը
վերջացան, որի պատճառով արտաքին գործերը
մինիստրութիւնն առաջարկեց գնեցնել Կատար-
սին, նորից պահանջել բոլգարական կառավարու-
թիւնից, որ նա կտրական միջոցներ ձեռք առնի
գործերի այդ դրութեանը վերջ տալու համար,
և եթէ, երեք օրվայ ընթացքում չի ստանայ բաւա-
րար պատասխան, դուրս կը գալ Բոլգարիայից բո-
լոր դիպլոմատիական գործակալութեան և հիւ-
պատութեան հետ միասին: Մեր ներկայացուցչի

